

TEFEKKÜR

İnsan, tefekkür edebilme özelliği sayesinde diğer varlıklardan ayrılır. O, diğer mahlukat gibi varlık âleminin bir parçasıdır. Ancak parçası olduğu bu âlemi okuyabilmek ve hakikati zihniyle arayıp bulabilmek insana mahsustur.

İslam'ın kâinat tasavvuruna göre, varlık bütün tezahürleriyle ve boyutlarıyla bir tefekkür alanıdır. Kur'an-ı Kerim'de tefekkürün yönelmesi gereken alan olarak "ayetler"den bahsedilmektedir. (Sâd, 29.) İlahî kelamın satırlara dökülen her ifadesi birer ayet olduğu gibi (âyât-ı mestûra), nazar-ı sahîhle bakıldığında kâinat da bütün cüzleriyle birer ayettir (âyât-ı kevnîyye). Eşyanın hakikatine götüren bu ayetler hem insanın dış (âfâkî) âleminde hem de iç (enfüsî) âleminde yeterince mevcuttur. Bu taksim, Cenab-ı Hakk'ın "Biz onlara gerek âfaktaki (ufuklardaki) gerekse enfüsteki (nefislerdeki) ayetlerimizi göstereceğiz." (Fussilet, 53.) ilahî beyanına dayanmaktadır.

Yüce Allah, "Gözünü çevir bak, bir çatlak görebilir misin? Sonra gözünü tekrar çevir bak; göz (aradığı bozukluğu bulmaktan) âciz ve bitkin halde sana dönecektir." (Mülk, 3-4.) buyurarak bizleri kâinattaki mükemmel yaratılış üzerinde düşünmeye sevk etmektedir. Bir bütün olarak âlem, düşünenler için, Allah'ın varlığının, birliğinin, hikmetinin ve emsalsiz yaratma kudretinin alametidir. Bu açıdan bakıldığında, âlem kelimesi ile alâmet kelimesinin aynı kökten gelmesi bir tesadüf olmasa gerektir.

Tarih ve coğrafya, varlığın koordinatlarını işaret eden çok önemli iki göstergedir. Bu nedenledir ki; Kur'an bir taraftan insanlık için dönüm noktası olan tarihi hadiseleri ibretli tablolar halinde gözlerimizin önüne sererken, diğer taraftan dikkatlerimizi içinde yaşadığımız tabii ve coğrafi çevreye çekmektedir. Aynı şekilde yeryüzünde dolaşarak geçmiş ümmetlerden kalan izleri müşahede etmemiz de Kur'an'ın bizi yönlendirdiği bir tefekkür biçimidir. (bkz: En'âm, 11.) Zamanda ve mekânda yapılan bu yolculuğun semeresi, yolcunun alacağı ders ve ibrettir. Diğer taraftan insanın hakikat perdelerini kaldırmak için kendi iç dünyasında (enfüsde) çıktığı yolculuk da ruhu olgunlaştıran derûnî bir tefekkürdür.

Tefekkür, İslam ilim geleneğinin en önemli kurucu kavramlarından biri olmuştur. Zira Kur'an ayetleri üzerinde gerçekleştirilen tefekkür; tefsir, fıkıh, kelam gibi dinî ilimleri ortaya çıkarmış ve emsalsiz bir ilmî müktesebat doğurmuştur.

Kâinat üzerinde sarf edilen tefekkür cehdü gayreti ise tabiat ilimlerinin ortaya çıkmasını sağlamış ve bu alanda çok zengin bir literatürün oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Enfüsî âlemdede gerçekleştirilen tefekkür ise, psikoloji, ahlak gibi çeşitli insani ilimler yanında gönül dünyamıza zenginlik katan bir irfan geleneğinin oluşmasını netice vermiştir. İnsan, irfana kendisi (nefsi) üzerinde tefekkürde bulunarak ulaşır. Kendini hesaba çeken, kendini kontrol eden, kendini muhafaza eden, kendini geliştiren insan düşüncelerinde, sözlerinde ve davranışlarında kemale erer.

Doğrusu, tefekkür imbiğinden süzülmemiş ve hayatla bağı kurulamamış hizmet ve ibadet,

özsüz; düşünce eseri olmayan söz bereketsizdir. Akıl tenvir edilmeden, ruh tezkiye edilmeden atılan adımlar semeresizdir. Diğer taraftan tefekkürü sadece bilgiye ulaşma aracı olarak görüp, onu haslete dönüştüremeyenler sahip oldukları bilgiden fayda göremeyecekleri gibi başkalarına da fayda veremezler.

Bu açıdan günlük hayat içerisinde rutin olarak yapıp ettiğimiz şeyler üzerinde yeniden düşünmeye ihtiyacımız vardır. Tefekkürle işlerimize, hayatımıza, ve ibadetlerimize daha derin anlamlar kazandırmalıyız. İmamet, hitabet, irşat ve iftanın birer iş mesaisi olmanın ötesinde Rasulü Ekrem'den miras aldığımız, çok şerefli, çok izzetli birer kulluk vazifesi olduğunu daha derinden hissetmeli, bunların anlamları üzerinde zihin yormalı, yaptığımız işe gönlümüzü de katmalıyız. Verdiği akıl nimetine karşılık, Cenab-ı Mevla'ya tefekkürle teşekkür etmeliyiz.

Söz bu noktaya gelmişken, Hz. Ali (r.a.)'nin şu ibretli ifadelerini hatırlamakta fayda vardır: “İki çeşit insan var ki belimi büker. Biri, bildiği şeyleri yerine getirme konusunda pervasız âlim; diğeri ise kendini zühde vermiş cahil.”

Akıl nurunu gönül ayinemize tutup, hayatımıza yansıtılabilmek temennisiyle...